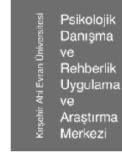

T. C.
Cumhurbaşkanlığı
Bağımlılıkla Mücadele Seferberliği
Kampanyası

BAĞIMLILIKTA KALITSAL ETKENLER

Alkol bağımlılığın kalıtsal etkenler ile ilişkisi olduğuna dair ciddi veriler vardır. Bu veriler ikiz ve evlat edinme çalışmaları ile doğrulanmıştır. Ancak diğer madde kötüye kullanımında ya da bağımlılıklarının gelişiminde kalıtsal etkenlerin rolü üstüne yeterli bilgiler yoktur.

Opiyat (Ağrı kesici) bağımlılarında genetik olarak belirlenmiş hipoaktif (etkinlik derecesi düşük) bir opiyat sistemi olduğu ileri sürülmüştür. Bu hipoaktivite sonucu doğal olarak salınan opiyat miktarı çok düşük ya da doğal olarak salınan opiyat antagonistlerinin (vücutta bir [reseptöre](#) bağlanarak o reseptörü doğal olarak uyarıcı bileşiğin yerine geçerek o reseptör uyarıldığında doğal olarak ortaya çıkan sonucu engelleyen bileşikler) miktarı çok yüksektir. Dopaminerjik (insan beyininde ödül ve motivasyon mekanizmasını tetikleyen) ya da noradrenerjik (beyni ve vücudu gerçekleştirecek eylemlere hazırlamakla görevli noradrenalin hormonu salgılayan sinirsel iletili) nörotransmitter sistemlerin anormal işlevinin de bir neden olabileceği belirtilmektedir. Genetik etkenlerin bu nörotransmitterler üstüne etkisi olduğu ileri sürülmüştür.

Madde kullanan kişilerin ailelerinde de madde kullanımının sık olduğu bilinmektedir. Ancak bu veri madde kullananların çocuklarında da madde kullanımının olmasının nedenlerini genetik teoriler tek başına açıklayamamaktadır. Aile biçimleri ve aileden öğrenmenin de genetik etkenler dışında ayrı bir etken olduğu ve hangisi etkenin çocuğun madde kullanımına yol açtığı bir tartışma konusudur (Coşkunol, 1998). Genetik çalışmalardan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Aile Çalışmaları

Alkol bağımlılarının üçte birinde ebeveynlerinin en az birinin de alkol bağımlısı olduğu gösterilmiştir. Alkol bağımlılarının çocuklarında da alkol bağımlılığı riski 45 kat daha fazladır (Enoch, 2002). Ebeveynlerinde veya kardeşlerinde tütün bağımlılığı olanların ergenlik döneminde sigaraya başlama riski 24 kez daha yüksek bulunmuştur (Hughes, 1986). Ebeveynleri sigara içenlerin tütün bağımlılığı riski iki kat daha fazla olarak saptanmıştır (Bierut, 1998). Eroin bağımlılarının akrabalarının %5'inde madde kötüye kullanımı bulunmuştur (Chaudry, 1991).

İkiz çalışmaları

Alkol bağımlılığı olanlarda **tek yumurta ikizlerinde** %60, **çift yumurta ikizlerinde** %39, madde bağımlılığı olanlarda tek yumurta ikizlerinde %78, çift yumurta ikizlerinde %64 bulunmuştur. Schuckit'e göre (1972) alkol bağımlılığında genetik etkiler, çevresel etkilerden daha önemlidir. Alkol bağımlılığındaki genetik etkinin erkeklerde daha yüksek olduğu saptanmıştır (McGue, 1992). Erkek çocuklarında 4 kat artmış alkol bağımlılığı riski mevcuttur (Cadoret, 1980). Kız çocuklarda ise genetik etki erkekler kadar belirgin değil, hatta yoktur (Goodwin, 1975).

Evlat edinme çalışmaları

Alkol bağımlılarının **evlatlık verilen çocuklarında** alkolizm ve madde bağımlılığı riskinin yüksek olduğu gösterilmiştir (Cadoret, 1986).

Fizyolojik farklılıkları araştıran çalışmalar

Alkol **bağımlıları ve çocuklarında** EEG'lerinde yavaş dalga aktivitesinin (alfa dalgası) belirgin derecede **azaldığı** gözlenmiştir (Finn 2000). Çocukluğunda olaya bağlı uyarılmış potansiyellerden P300 amplitüdü düşük olan bireylerin erişkinlikte madde bağımlılığı geliştirme riskinin yüksek olduğu ileri sürülmüştür (Hill 1995).

Moleküler çalışmalar

Beyinden köken alan nörotrofik faktörün (BDNF) dopamin ve serotonin sistemi üzerine etkisi bulunduğu, bu nedenle alkol bağımlılığına yatkınlığa ve hastalığın gidişi üzerine etkisi olabileceği bildirilmektedir (Matsushita, 2004). Tip-1 alkolizm ile düşük aktiviteli COMT gen polimorfizmi arasında ilişki saptanmıştır (Hallikainen, 2000). DRD4 polimorfizmi Tip-2 alkolizm ile ilişki saptanmıştır (Ebstein, 1996). DRD1 polimorfizminin madde bağımlılığı, patolojik kumar oynama, aşırı yemek yeme davranışı olanlarda, DRD3 gen polimorfizminin ise kokain bağımlılarında daha sık olduğu gösterilmiştir (Comings, 1999). Ancak aynı ilişki eroin bağımlılarında saptanamamıştır.

Serotonerjik sistemin özellikle Tip-2 alkolizmle bağlantılı olduğu (Schmidt, 1997), alkol bağımlılığı ile Triptofan hidroksilaz, serotonin transporter geninin ve 5 HT1B geninin ilişkili olduğu bildirilmiştir (Sander, 1998). Ailesel alkolizm öyküsü olanlarda (Meninger, 2000) ve alkol bağımlılarının çocuklarında (Ratsma, 1999; Tabakoff, 2001) adenilat siklaz aktivitesi düşük bulunmuştur (Altıntoprak, 2005).

Sonuç olarak; bağımlılık sosyal bir tercih olmaktan öte nörobiyolojik kökeni olan ve toplumun ve ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gereken bir hastalıktır.

Alıntı: Bu yazı Prof. Dr. Kültegin Ögel tarafından yazılmış Bağımlılık ve Tedavisi Temel Kitabından kısaltılarak alıntılanmıştır.

Ögel K. (2018) Bağımlılık ve tedavi hakkında her şey, Bağımlılık ve Tedavisi Temel Kitabı. IQ Kültür Sanat Yayıncılık. İstanbul, 2018, (Genişletilmiş 2. Baskı)

Doç. Dr. Dilber POLAT
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Eğitimi